

М. Б. Мухацький

кандидат педагогічних наук,
доцент Педагогічного університету у Кракові

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Статтю присвячено використанню інформаційних технологій в системі освіти Республіки Польща. Встановлено, що вагомого значення в сучасних умовах набуває застосовування інформаційних технологій у закладах освіти різних типів, що може з одного боку сприяти освітянським змінам, діяльності закладів освіти, а з іншого – розвитку науки щодо інформаційних технологій.

Аналіз теоретичних праць і практики діяльності закладів освіти, що у питанні інформаційних технологій особливого значення набуває визначення принципів їх використання.

З'ясовано: у практичній діяльності педагогів, які працюють з молоддю, зміна форм інформаційного навчання має включати в себе такі напрями діяльності, як: розширення знання та інформаційних компетенцій учителів; обов'язкове доучування педагогів, а також стимулювання їхньої самоосвіти у сфері ІТ; надання можливостей постійних консультацій учителів-предметників у педагогів інформатики; обмін досвідом у сфері ІТ; популяризація досвіду американських шкіл.

У статті зроблено спробу визначити доцільність і способи креативного використання молоддю комп'ютера в навчанні й особистому розвитку, а також вдатися до певного синтезу, що впливає із цих пошуків. Дослідження підтверджують, що комп'ютер у шкільній практиці дає не лише радість творення, а й такі конструктивні можливості, як: створення нових знань і творінь за допомогою існуючих взірців, а в особистому розвитку – дозволяє конструювати власні знання і навички, пов'язані з індивідуальністю їх творців. Доведено, що стимулювання інформаційних компетенцій учнів на всіх етапах їх освіти є одним із завдань сучасної школи.

Автором проаналізовано особливості інформаційних технологій в системі освіти Республіки Польща та визначено чотири основних принципи їх використання. Серед них: зміна навчальних програм загальноосвітніх предметів; зміна ментальності педагогів; модернізація закладів освіти; критичність у медіальній освіті.

Ключові слова: інформаційні технології, принципи використання інформаційних технологій, система освіти, Республіка Польща.

Постановка проблеми. Сучасний світ медіа, котрі утворюють пріоритет змін і динамічності життя обумовлює використання інформаційних технологій в усіх сферах життєдіяльності.

Так, З. Мелосик вказує: «...щодня з'являються (і безслідно зникають) нові дискурси, нові ідеї й нові ідеології, нові люди, нові культурові гаджети, нові зірки медіа», даючи волю безрефлексійній, опертій на автоматизм реакцій культуру «клікання», що часто полягає в «невротичному пошуку новин і вражень» [1], а в підсумку – інфляції будь-яких значень і нівелюванням типових для минулого століття способів упорядкування світу.

«Серфінг» в Інтернеті, перегляд телепередач, слухання текстів пісеньок, розмови по стільникових телефонах – ці заняття часто вимагають знань і вмінь, пов'язаних із ІТ, особливо здатності до критичного мислення й усвідомлення загроз, які криє в собі користування ІТ. «Пекучі» потреби зміни нашого ставлення до ІТ, на чому наголошують дослідники, зумовлюється, з одного боку, їх надзвичайною укоріненістю, а з іншого – повсюдністю застосування і привабливістю для молодої людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особливої уваги заслуговують наукові праці вчених щодо окремих аспектів даної проблеми:

– теоретичні і методичні засади навчання інформаційних технологій у закладах освіти (Б. Т. Агапов, С. А. Бешенков, Т. В. Биковський, Л. Г. Гагарін, Г. С. Гохберг, М. І. Жалдак, Л. М. Забродська, А. В. Зафієвський, А. І. Єгоренков, А. П. Єршов, В. М. Монахов, А. А. Короткин, В. І. Кунець, О. Л. Румянцева, В. Ю. Савченко, В. В. Слюсарь, О. Л. Федотова, О. В. Чалий, Я. В. Цехмістер, С. М. Яшанов та ін.);

– основні положення щодо використання інформаційних технологій (В. В. Арестенко, Л. В. Брескіна, О. В. Вацук, Г. Р. Генсерук, Т. В. Зайцева, М. С. Корець та ін.).

Здійснюючи аналіз досліджень і публікацій встановлено, що на сьогодні представлено значні напрацювання щодо інформаційних технологій, водночас специфіка їх застосування у різних групах та визначення основних підходів, у тому числі у Республіці Польща залишається не достатньо дослідженою.

Мета статті. Головна мета даної роботи – проаналізувати специфіку застосування інформаційних технологій у різних групах та визначити основні підходи щодо можливості використання інформаційних технологій в освіті та власному розвитку польських дітей та молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання ІТ може допомогти у визначенні практичних напрямів освітніх змін, а також сприяти розвиткові науки про ІТ. У світлі проведених досліджень, з допомогою яких порівняно специфіку застосування ІТ у різнокультурних групах, проаналізуємо і визначимо чотири взаємопов'язані підходи стосовно можливості оптимізації використання ІТ в процесі навчання – освіти та у власному розвитку польської молоді.

Зупинимося на них більш детально.

Перший підхід у використанні інформаційних технологій в освіті – це зміна навчальних програм загальноосвітніх предметів.

Оскільки учні середньої школи повинні оволодіти вміннями користування інформаційними технологіями, важливими є не лише настанови педагогів у процесі навчання щодо різноманітних способів, а й заохочення учнів до їх використання в процесі навчання. У світлі проведених досліджень принципово є вимога зміни перспектив використання ІТ у шкільних програмах. Істотним видається не лише базування їх на компетенціях, набутих на спеціальних уроках інформатики, а й поєднання їх з конкретними предметами. У такому розумінні інформаційні компетенції стануть компетенціями набування/конструювання власного знання учнів. Комп'ютер, мережа можуть відігравати роль корисних знарядь, які можуть використовувати вчитель і учень у поглибленні, верифікації і проясненні (у трактуванні) змісту, що визначається в програмних основах або в традиційних програмах. Щоб така зміна могла бути здійснена, можна внести ряд докладних пропозицій, які стосуються:

- адаптування стратегій і методів використання ІТ до конкретних проблем, запитів та інтересів учнів;

- зміни форми визначення, пояснення та контролю домашніх завдань, що передбачало б включення до них використання інформаційних технологій;

- поєднання навичок здобуття, конструювання і використання предметного знання ІТ;

- перенесення відповідальності за процес творення знання з учителя на учня – сприяння його самостійності, активності і творчих нахилів;

- створення простору для природного включення ІТ в освітній процес – використання їх не лише як комунікатора, а і як носія інформації;

- використання соціальних порталів і Мережі у творенні суспільства знань (об'єднань за інтересами, спеціалізованих дискусійних форумів);

- вирішення питання про використання ІТ вже на рівні початкової школи.

Другий підхід використання інформаційних технологій в освіті – зміна ментальності педагогів.

Так, проведені дослідження і спостереження шкільної практики дає можливість припустити, що основним бар'єром у розвитку інформаційних компетенцій молоді є негативне ставлення до ІТ педагогів окремих дисциплін. Тому існує дуже важлива проблема подолання психологічних та пізнавальних бар'єрів у педагогів, що обмежують їх прихильність до застосування цього типу засобів. Пропонована зміна має вже стосуватися студентів – майбутніх учителів у процесі їх навчання. Викладачі вищих навчальних закладів повинні вказувати на можливості застосування ІТ, поєднуючи знання у сфері конкретної дисципліни з розширенням їх цікавими формами роботи. Така якісна зміна занять з предметів – навчання у вишах з використанням ІТ може стимулювати їх творче застосування потім у практиці педагогів. На жаль, досвід і власні спостереження дозволяють мені критично і негативно оцінити застосування як традиційних медіа, так і комп'ютера (та Інтернету) в процесі підготовки студентської молоді під час навчання у виші (так само й в провідних польських академіях та університетах). Багато польських викладачів, навіть молодих і наймолодших, не лише не застосовують жодних засобів/електронних технічних знарядь, а й не користуються ними навіть для власного саморозвитку. Тому треба було б провести емпіричні дослідження, які пояснюють причини цього феномену.

У практичній діяльності педагогів, які працюють з молоддю, зміна форм інформаційного навчання має включати в себе такі напрями діяльності:

- розширення знання та інформаційних компетенцій учителів, наприклад у формі оговорених у теоретичній частині післядипломної медійної та інформаційної освіти педагогів;

- освоєння педагогами ІТ – пропагування їх корисності при вмотивованому визначенні ризиків, пов'язаних ними;

- обов'язкове доучування педагогів, а також стимулювання їхньої самоосвіти у сфері ІТ;

- надання можливостей постійних консультацій учителів-предметників у педагогів інформатики;

- обмін досвідом у сфері ІТ;

- популяризація досвіду американських шкіл.

Третій підхід – модернізація закладів освіти щодо використання інформаційних технологій.

Постулати, зазначені вище, залишаться всього лиш у сфері утопічних намірів, якщо школи не матимуть доцільно й раціонально використовуваних знарядь ІТ. Кожна школа повинна надавати вчителю можливість доступу до інформаційних технологій у якнайширшій сфері. Комп'ютерні центри з доступом до Інтернету повинні надати і учням, і педагогам можливість взаємного спіл-

кування, збору інформації, створення мультимедійних презентацій. Учителі й учні повинні мати можливість використання мультимедійних проєкторів та індивідуальних комп'ютерів. Цікавою пропозицією можуть бути також інтернетівські системи моніторингу досягнень у навчанні і вихованні учнів, що полегшить порозуміння педагога з батьками учня.

Четвертий підхід щодо використання інформаційних технологій в освіті – критичність у медіальній освіті.

Загальнодоступність і вторгнення комунікаційних технологій та медіа (особливо Інтернету) підкреслюють потребу активного, критичного користування його як засобу [2]. Беручи до уваги участь медіа у формуванні поглядів молодих людей, нині потрібно визнати їх роль як третього – після сім'ї і кола ровесників – впливового виховного середовища, можливо, навіть більш впливового, ніж шкільне виховання. Інформаційні технології підривають роль учителя як єдиного джерела знання. Медіа роблять доступними для користування значні масиви інформації, які не підлягають майже ніякому попередньому відбору й оцінці. Це створює ситуацію нових завдань і нових компетенцій, якими має бути озброєний кожний користувач Інтернету (чи майже кожна молода людина). Відповідальність за визначення цінності інформації перекладається на одержувача. Досі будучи завданням освічених і навчених фахівців (редакторів, видавців, ерудитів, учених рад), нині вона перейшла до компетенції кожного індивідуального користувача. Це від його вибору, критицизму, знань залежить, яке повідомлення він визнає цінним, важливим, достовірним.

Масова культура справляє величезний вплив на формування та становлення сучасної людини. Катастрофічні наслідки для фізичного, розумового та емоційного розвитку, які спричиняє перегляд телепередач або відстеження того, що відбувається на моніторі комп'ютера, подає Р. Пацлаф [3]. Некритичний і при тому постійний контакт з такого роду медіа робить користувачів беззахисними проти реклами чи ірраціональних, а нерідко брутальних розповідей та історій. З іншого боку, повсюдний доступ до наданої нам у різній формі інформації дає змогу нам виробляти об'єктивні погляди на повідомлені нам факти, спрямовує нас на подальші дії. Надає також значно ширший і легший, ніж до «доби Інтернету» доступ до інформації, яка тепер перебуває на відстані простягнутої руки, а також до засобів її подальшої обробки. Небезпідставно вважається, що Інтернет є одним із чинників глобалізації інформації. Однак для продуктивного використання потенціалу, закоріненого в мережі Інтернет і засобах для обробки інформації, людина повинна володіти певними вміннями. До ключових інформаційних умінь С. Ющик

зараховує ефективне користування знаряддями, передбаченими технологією, користування сучасними засобами збору й переробки інформації, дійову комунікацію за посередництвом комп'ютерних програм; непрямий зв'язок з іншими користувачами інформаційної системи з використанням спеціального програмного забезпечення; критичний відбір мультимедійної інформації і її використання в процесі навчання чи професійної роботи; вміння працювати в команді, працювати на колективний успіх, а також уміння подавати результати колективної діяльності; уміння самопрезентації [4]. Сучасна молодь становить таку соціальну групу, яка має широкі можливості доступу до інформації, до способів її використання, можливості спілкування між собою, однак, з іншого боку, вона наражається на багато небезпек, які не завжди усвідомлює. Обґрунтованим, отже, видається життя освітніх заходів, що мають на меті мотивування молоді до розпізнавання відповідних інформаційних потреб, розвитку здатності позиціонування такої інформації, оцінки її та ефективного використання.

Критична медіальна освіта, підтверджуючи значення, яке надає молодь процесу відбору медіа, повинна водночас навчати дистанції до створюваного в такий спосіб досвіду [5]. Школи, утримуючи при цьому контроль доступу до ІТ, вносять до мотивів у способах користування ІТ важливі цінності – обмірковування і критицизм. У зв'язку із цим головним завданням критичної медіальної освіти є допомога учням у творенні уявлень, відмінних від тих, що «надаються», в медіа.

Засоби масової інформації та комунікаційні технології є сьогодні основним елементом глобального світу. Дуже часто вони є «машинами», що продукують банальності, примітивізм, творять кругозір і досвід [6]. З іншого боку, можлива також зворотна ситуація – інтерактивні технології уможливають появу і підтримку нових різновидів критичного мислення. До чинників, які підвищують незалежність користувача Інтернету, можна зарахувати: відносну ізоляцію, знеособленість, фізичну дистанцію, анонімність і свободу у вираженні своїх поглядів. Результатом цієї відкритості і багатосторонності може бути критична дискусія, розпочата в медіа. Дослідження Д. Е. Коді показують, що студенти відзначаються критичним мисленням, наприклад, коли знаходять і добирають інформацію в інтернетних базах даних [7]. Так, цілком імовірно, що саме анонімне спілкування в мережі буде медійним засобом, який забезпечуватиме науці практичні вміння критичного мислення і висловлювання» [8]. Таким чином проведення онлайн-дискусій може дозволити учням набувати і вдосконалювати рефлексійно-критичні компетенції, а також уміння вирішення проблем, таких як усвідомлення припущень з ураху-

ванням різних точок зору, розвиток планованої діяльності, концентрації знань і вмінь, розвиток застосування правил, колективної підтримки і поради, вироблення довіри до самого себе. Цю тезу підтримує думка Т. Шкудларика (1999), що критичність нерозривно і постійно вписана в медійну освіту в такий же природний спосіб, як індокринальне творення обширів безсумнівної очевидності. Автор звужує, що «ці дві протилежні функції співіснують у школі. Створюючи істинно амбівалентний простір семіотичних практик. Освіта розривається між фундаментально важливим завданням спільного творення світу, повсякденністю, очевидною банальністю і прописними істинами (...), і не менш фундаментальним завданням творення критичної дистанції до тієї ж, частково нею ж виплеканої очевидності як основи раціональної індивідуальності» [9].

Резюмуючи, на основі представлених у цій праці аналізів, зроблено спробу визначити доцільність і способи креативного використання молоддю комп'ютера в навчанні й особистому розвитку, а також вдатися до певного синтезу, що впливає із цих пошуків. Дослідження однозначно підтверджують, що комп'ютер у шкільній практиці дає не лише радість творення, а й такі конструктивні можливості, як: створення нових знань і творінь за допомогою існуючих взірців, а в особистому розвитку – дозволяє конструювати власні знання і навички, пов'язані з індивідуальністю їх творців. Стимулювання інформаційних компетенцій учнів на всіх етапах їх освіти є одним із завдань сучасної школи. Хочеться висловити сподівання, що аналіз представлених досліджень додасть учителям, батькам і вихователям, а також самій молоді корисного знання стосовно можливостей, звичок, уподобань польської та американської шкільної молоді в їх контактах з комп'ютером, вкаже на невідкладні завдання для польської школи і спонукає до роздумів керівників, котрі визначають стандарти освіти.

Виникає питання, наскільки сучасна школа впорається із цим новим завданням? Надалі в системі навчання інформаційних технологій простежується тенденція переважання технічного змісту над ужитковим, що означає, що ми далі вчимося користуватися комп'ютером як машиною, а не того, для чого і в який спосіб слід його використовувати. І як пише Р. Тадеушевич, з точки зору функціонування більшості сучасних учнів як майбутніх громадян інформаційного суспільства перехід до змісту ужиткової корисності є набагато важливішим [10].

Наскільки молоді люди, які вправно послуговуються інформаційними технологіями розуміють можливості їх використання.

Висновки і пропозиції. Таким чином, у сучасних умовах у Республіці Польща набуває використання інформаційних технологій у різних групах з урахуванням наступних підходів: зміна навчальних програм загальноосвітніх предметів; зміна ментальності педагогів; модернізація закладів освіти; критичність у медіальній освіті.

Список використаної літератури:

1. Z. Melosik, *Młodzież w kulturze współczesnej. Paradoksy pop-tożsamości.* [w:] E. Malewska i B. Śliwerski (red.). *Pedagogika i edukacja wobec nowych wspólnot i różnic w jednoczącej się Europie.* Materiały z IV Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego. Kraków, 2002. s. 59.
2. G. R. Morrison, D. L. Lowther, *Thinking in the Information Age,* [w:] A. L. Costa (red.). *Developing Minds. A Resource Book for Teaching Thinking.* Alexandria 2001; J. Richards, *Learning in the Digital World,* [w:] A. L. Costa (red.). *Developing Minds...* op. cit.
3. R. Patzlaff, *Zastygłe spojrzenie. Fizjologiczne skutki patrzenia na ekran a rozwój dziecka.* Kraków, 2008.
4. S. Juszczak, (red.): *Edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym,* Toruń, 2002.
5. I. Czaja-Chudyba, *O (nie) przygotowaniu nauczycieli do krytycznego i refleksyjnego odbioru informacji medialnej,* [w:] J. Morbitzer (red.), *Komputer w edukacji.* Kraków, 2009.
6. T. Szkudlarek, *Media. Szkice z filozofii i pedagogiki dystansu,* Kraków 1999.
7. D. E. Cody, *Critical Thoughts on Critical Thinking.* *The Journal of Academic Librarianship,* 2006. № 32. s. 4.
8. J. Guiller, A. Durndell, A. Ross, *Peer interaction and critical thinking: Face-to-face or online discussion?* *Learning and Instruction.* 2008. s. 18.
9. T. Szkudlarek, *Media...* op. cit. s. 122-3.
10. R. Tadeusiewicz, *Kształowanie dobrej kreatywności uczniów i eliminacja kreatywności szkodliwej w programie nauczania technik informacyjnych,* [w:] J. Migdałek, B. Kędzierska (red.), *Informatyczne przygotowanie nauczycieli. Kształcenie zdalne – uwarunkowania, bariery, prognozy,* Kraków, 2003.
11. *Badania wpływu kierunku i poziomu wykształcenia na aktywność zawodową osób niepełnosprawnych Raport końcowy,* cz. 1. https://www.pfron.org.pl/fileadmin/ftp/dokumenty/Badania_i_analzy/Raport_CZESC_1z6_final.pdf
12. *Statut Polskiego Związku Głuchych, tekst jednolity uchwalony na XIV Krajowym Zjeździe Delegatów Polskiego Związku Głuchych w dniach 3-4 grudnia 2016 r. w Warszawie,* <https://www.pzg.org.pl/zarząd/statut/>

Mukhatsky M. B. Information technologies in the education system of the Republic of Poland

The article is devoted to the use of information technology in the educational system of the Republic of Poland.

It is established that in modern conditions the use of information technology in educational institutions of different types is important, which can on the one hand contribute to educational changes, the activities of educational institutions, and on the other – the development of information technology.

The analysis of theoretical works and practices of educational institutions in the issue of information technology is of particular importance to the principles of their use.

It was found out: in the practical activities of teachers working with young people, the change in the forms of information learning should include such areas of activity as: expanding the knowledge and information competencies of teachers; systematic teacher training and stimulating their self-education in the field of IT; providing opportunities for regular consultations of the teachers with IT-teachers; popularizing the experience of American schools.

The article attempts to determine the feasibility and ways of creative use of computers by young people in learning and self-development and resort to a certain synthesis that follows from these researches. Studies confirm that a computer in school practice gives not only the enjoyment of creation but also such constructive possibilities as: creation of new knowledge and creations with the help of existing models and in personal development – allows students to build their own knowledge and skills related to the individuality of creators. It is proved that stimulating students' information competencies at all stages of their education is one of the tasks of a modern school.

The features of information technology in the education system of the Republic of Poland were analyzed by the author. The researcher determined four basic principles of their use. Among them: changes of curricula of general subjects; changing the mentality of teachers; modernization of educational institutions; criticality in media education.

Key words: *information technologies, principles of using information technologies, the educational system, the Republic of Poland.*